

INTERNATIONAL CONFERENCE ON RELIGIOUS TOURISM AND TOLERANCE

09 -12 MAY, 2013 - KONYA / TURKEY

PROCEEDINGS

Editor

Prof. Dr. MUHSİN KAR

KONYA
NECMETTİN ERBAKAN
UNIVERSITY

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI

**METROPOLITAN
MUNICIPALITY OF
KONYA**

**FACULTY
OF
TOURISM**

ISBN : 978-605-4769-22-3

7 786054 1769223

**International Conference on Religious Tourism and Tolerance,
9-12 May 2013, Konya /TURKEY**

**Editor
Prof. Dr. Muhsin KAR**

9-12 May 2013, Konya /TURKEY

International Conference on Religious Tourism and Tolerance, 9-12 May 2013, Konya /TURKEY

© Her hakkı saklıdır. Bu kitabın tamamı yada bir kısmı, yazarının izni olmaksızın, elektronik, mekanik, fotokopi yada herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, yayınlanamaz, depolanamaz.

Bu kitaptaki bilgilerin her türlü sorumluluğu yazarlarına aittir.

Editor
Prof. Dr. Muhsin KAR

Designer
Recep TAN
Himmet AKSOY

ISBN: 978-605-4769-22-3

Aybil Yayınevi Sertifika No : 17394

www.aybilonline.com

KONYA - MAYIS - 2013

FOREWORD

Respected Guests and Participants!

On behalf of my University's academic team and administrative staff, I would like to welcome and greet all of you with peace and happiness and thank all the participants who have come from various parts of the globe to attend this International Conference on Religious Tourism and Tolerance, organized by the Tourism Faculty of our University. Needless to say, hosting such an important and timely academic event, in such an historically, intellectually and spiritually affluent city as Konya, gives us great pleasure but at the same time thrusts upon us an enormous task of making your stay enjoyable and fruitful.

This Conference, as has been well understood from its title, aims to bring to the attention of the interested researchers, academics, students, teachers, as well as entrepreneurs and managers, the importance of faith and religion in the context of tourism and vice-versa. As such, it apparently involves a number of interdisciplinary and cross-cultural areas, ranging from humanity and social sciences to management and business administration, from religion, ethics and spirituality to international relations and tourism, etc.

Again, this International function, apart from its intrinsic value for both academics and tourism experts, it has also paramount social significance for the citizens of the world at large, as it deals with so many crucial and global issues concerning pluralism, multi-culturalism, multi-religiosity, religious tolerance, faith-oriented visits, inter-religious and inter-faith activities, as well as interactions and collaborations among diverse religious communities.

I am confident that all the participating experts in the Conference will not only share with us their precious knowledge, wisdom and experience in their respective fields but also cast their valuable perspectives and insights into the understanding of the various aspects and implications of the Conference's main theme, i.e. religious-oriented tourism and tolerance. Moreover, they will offer fresh projections for prospective studies and researches to be conducted in the above-listed interdisciplinary subjects.

At this point, I should like to mention, again, how meaningful it is to hold such a very timely international function in this metropolitan city of Konya. As is well known, this magnificent town, especially when it had been serving as the capital city of the Seljukid Empire for about two hundred years, had attracted many great scholars, thinkers and theologians from different regions of the Islamic world. Mawlana Jalal al-Din Rumi and Sadr al-Din al-Qunawi, for instance, had flourished in this fertile intellectual setting and enlightened the whole world by leaving behind their intellectual heritage in this culturally diverse and intellectually dynamic city. Besides, together with its surrounding environment Konya has numerous historical sites, such as Neolithic and Chalcolithic (Catalhoyuk) settlement, and magnificent religious centers and architectural edifices. Hence, this is the most suitable place for hosting this Conference.

In concluding, I wish to reiterate my heartfelt gratitude to all the guests and participants, national and international alike, for being with us in this International scientific convention, and also to the members of the Organizing Committee of the Conference who have all been working for nearly a year, day and night, behind the scene, to make this event a huge success. I leave you with a word of wisdom uttered by Mawlana Jalal al-Din Rumi, one of the greatest representatives of love and tolerance in Islamic Civilization and the worldly-renowned intellectual and spiritual master of our city.

God's Presence is full of Mercy and Generosity. Both existence and nonexistence are in love with Him. (Mathnawi I/2445)

Prof. Dr. Muzaffer ŞEKER
Rector

PREFACE

Distinguished Guests and Dear Participants,

On behalf of the Organizing Committee for the International Conference on Religious Tourism and Tolerance, I would like to thank you all for your positive response to our call.

Each year millions of people are travelling throughout the world for different purposes. Faith-based visits to holy sites and sacred places are the oldest and most common type of travel in human history and this type of tourism is increasingly finding its share in the sector. Obviously, motivations behind religious tourism may depend on many reasons: searching for truth and inner peace, enlightenment, developing a genuine relationship with the divine, satisfaction of the spiritual and/or material needs. Considering the multi-religiosity in the world and spreads of the religions, travelling to religious sites may generally require visiting other countries. The spiritual journey may also result in a direct interaction with "the other" and hence may change the perceptions of pilgrims, tourists and local people.

Undertaking such visits and journeys generally requires serious thinking and planning, as well as economic means and travel arrangements. Regarding the seasonality of the religious activities, the sustainability of this type of tourism is also very important for regional economic development, as well as for the local people.

With the aim at discussing various aspects of the religious tourism, we have convened **the International Conference on Religious Tourism and Tolerance (RTT2013)** in Konya. Convening this conference in Konya also carries an important message, as the city hosts **Mawlana Jalāl ad-Dīn Muḥammad Rūmī**, well-known in the West as **Rumi**, a very prominent Sufi thinker and famous poet (d. 1273), whose teaching fosters respect among humanity, love of God, and religious tolerance, inspiring today's multi-cultural societies.

Therefore, Konya is the best place in Turkey to host this important **International Conference on Religious Tourism and Tolerance**: the major goal here is to interconnect tourism with religion and other inter-disciplinary subjects.

In the Conference, we have seven keynote speakers, well-known people in the tourism, religion and religious tourism area. We have participants from the various regions of the world. The participants will focus their presentations on latest theoretical developments and practical observations on tourism, religion, pilgrimage and tolerance around the world as reflected in various civilizations. This academic gathering and professional activity is intended to facilitate and promote the means of communications and cooperation among the conference participants.

Thank you all for participating and sharing your knowledge with us.

By seizing upon this opportunity, I would like to thank Prof. Dr. Muzaffer ŞEKER, the Rector of Necmettin Erbakan University for his encouragement to realize this Conference. I also thank Tahir AKYÜREK, the Mayor of Metropolitan Municipality of Konya for his support and collaboration to convene this Conference.

Last but not least, I also thank each member of the Organizing Committee, including the Secretary, for their unselfish efforts and precious time for the actual realization of the Conference.

Prof. Dr. Muhsin KAR
Chairman

COMMITTEES

Honorary Board

Aydın Neziğ DOĞAN
Tahir AKYÜREK
Prof. Dr. Mustafa İSEN
Prof. Dr. Muzaffer ŞEKER

Governor of Konya
Mayor of Konya Metropolitan Municipality
General Secretary of the President of Turkey
Rector of Necmettin Erbakan University

Chairman

Prof. Dr. Muhsin KAR

Necmettin Erbakan University, Turkey

Scientific Committee

Prof. Dr. A. Akın AKSU
Prof. Dr. Abdülkerim BAHADIR
Prof. Dr. Anna TRONO
Prof. Dr. A.Celil ÇAKICI
Prof. Dr. Ahmet AKTAŞ
Prof. Dr. Ahmet TAŞGIN
Prof. Dr. Bilal KUŞPINAR
Prof. Dr. Birol AKGÜN
Prof. Dr. Çağatay ÜNÜSAN
Prof. Dr. Cevdet AVCIKURT
Prof. Dr. David A.MASON
Prof. Dr. Derman KÜÇÜKALTAN
Prof. Dr. Ercan SIRAKAYA TÜRK
Prof. Dr. Fevzi OKUMUŞ
Prof. Dr. Füsün BAYKAL
Prof. Dr. Füsün İSTANBULLU DİNÇER
Prof. Dr. G. Nilüfer TETİK
Prof. Dr. hab. Jerzy WYRZYKOWSKI
Prof. Dr. Jafar JAFARI
Prof. Dr. Keith HOLLINSHEAD
Prof. Dr. Kiran A. SHINDE
Prof. Dr. Kurtuluş KARAMUSTAFA
Prof. Dr. Levent ALTINAY
Prof. Dr. Meryem AKOĞLAN KOZAK
Prof. Dr. Metin KOZAK
Prof. Dr. Muhsin HALİS
Prof. Dr. Muzaffer UYSAL
Prof. Dr. Nazmi KOZAK
Prof. Dr. Necdet HACIOĞLU
Prof. Dr. Nelson H.H. GRABURN
Prof. Dr. Orhan BATMAN
Prof. Dr. Orhan İÇÖZ

Akdeniz University, Turkey
Necmettin Erbakan University, Turkey
University of Salento, Italy
Mersin University, Turkey
Akdeniz University, Turkey
Necmettin Erbakan University, Turkey
Necmettin Erbakan University, Turkey
Necmettin Erbakan University, Turkey
KTO Karatay University, Turkey
Balıkesir University, Turkey
Kyung Hee University, Korea
Trakya University, Turkey
University of South Carolina, USA
University Of Central Florida, USA
Ege University, Turkey
İstanbul University, Turkey
Akdeniz University, Turkey
University of Business in Wrocław, Poland
University of Wisconsin-Stout, USA
University of Bedfordshire, UK
Bharati Vidyapeeth Deemed University, India
Erciyes University, Turkey
Oxford Brookes University, UK
Anadolu University, Turkey
Muğla Sıtkı Koçman University, Turkey
Sakarya University, Turkey
Virginia Tech University, USA
Anadolu University, Turkey
Balıkesir University, Turkey
University of California, Berkeley, USA
Sakarya University, Turkey
Yaşar University, Turkey

Prof. Dr. Recep ŞENTÜRK	Fatih Sultan Mehmet Waqf University, Turkey
Prof. Dr. Suavi AHİPAŞAOĞLU	Anadolu University, Turkey
Prof. Dr. Yüksel EKİNCİ	Oxford Brookes University, UK
Prof. Dr. Yüksel ÖZTÜRK	Gazi University, Turkey
Prof. Dr. Zbigniew KAZMIERCZAK	University of Bialystok, Poland
Assoc. Prof. Dr. Ashraf GHAREEB	King Abdul Aziz University, S. Arabia
Assoc. Prof. Dr. Ferhan NİZAMLIOĞLU	Necmettin Erbakan University, Turkey
Assoc. Prof. Dr. Mete SEZGİN	Selçuk University, Turkey
Assoc. Prof. Dr. Nejdet GÖK	Necmettin Erbakan University, Turkey
Assoc. Prof. Dr. Mustafa KOYUNCU	Nevşehir University, Turkey
Assoc. Prof. Dr. Syed Farid ALATAS	National University of Singapore, Singapore
Assoc. Prof. Dr. Zeynep ASLAN	Nevşehir University, Turkey
Sen. Lec. Dr. Noga COLLINS-KREINER	University of Haifa, Israel
Sen. Lec. Dr. Razaq RAJ	Leeds Metropolitan University, UK
Assist. Prof. Dr. Abdurrahman DİNÇ	Necmettin Erbakan University, Turkey
Assist. Prof. Dr. Hamira ZAMANI-FARAHANİ	Islamic Azad University, Iran
Assist. Prof. Dr. Mustafa ÇIPAN	Governship of Konya, TURKEY
Assist. Prof. Dr. Özgür ÖZER	Necmettin Erbakan University, Turkey
Assist. Prof. Dr. Sebahattin KARAMAN	Balıkesir University, Turkey
Assist. Prof. Dr. Yasin BİLİM	Necmettin Erbakan University, Turkey
Dr. Ciprian I. ALECU	Romanian Academy, Romania
Dr. Michael A. Di GIOVINE	University of Chicago, USA
Dr. Necdet SUBAŞI	Directorate for Religious Affairs, Turkey

Organizing Committee

Prof. Dr. Muhsin KAR	Necmettin Erbakan University (Chairman)
Prof. Dr. Bilal KUŞPINAR	Necmettin Erbakan University
Assoc. Prof. Dr. Ahmet TAYFUN	Gazi University
Assoc. Prof. Dr. Şuayip ÖZDEMİR	Afyon Kocatepe University
Assist. Prof. Dr. Ali Osman ÇIBIKDİKEN	Necmettin Erbakan University
Assist. Prof. Dr. Cengiz SARIKÜRKÇÜ	Necmettin Erbakan University
Assist. Prof. Dr. Ahmet BÜYÜKŞALVARCI	Necmettin Erbakan University
Assist. Prof. Dr. Fatih Mehmet BERK	Necmettin Erbakan University
Assist. Prof. Dr. Özgür ÖZER	Necmettin Erbakan University

Conference Secretary

Assist. Prof. Dr. Abdurrahman DİNÇ	Necmettin Erbakan University
Assist. Prof. Dr. Yasin BİLİM	Necmettin Erbakan University
Instructor Ceyhun Can ÖZCAN	Necmettin Erbakan University
Instructor Murat KOÇYIĞIT	Necmettin Erbakan University
Instructor Soner ARSLAN	Necmettin Erbakan University
Res. Assist. Büşra MADENCİ	Necmettin Erbakan University

Domestic Tourism As A Viable Option- A Sustainability Approach Discourse: The Case Of Iran Habib Alipour	1
Holy Sites in Neo-Liberal World:Indian-Banaras Model Cemil Kutlutürk	31
Behavioral Differences of Muslim and Non-Muslim Visitors at Holy Sites: Case of Mother Mary House Zafer Öter Mehmet Yavuz Çetinkaya	43
A Comparison of Museum Visitors' Expectations within the Context of Faith Tourism Özgür Özer Serhat Adem Sop Umut Avcı	57
A Proposal of A Route to Tours to the Ancient Age Oracle Centres of West Anatolia Vedat Acar Gül Erbay Aslıtürk	67
Rihla: Activist Of Campus Da'wah Institute's Lifestyle In Urban Area Jhane Pebyana Wilis Nur Aida Mardhatila	85
The Narrative Skills of the Tourist Guides in Faith-based Tourism: the Case of Yılanlı Church in Göreme Open Air Museum Aytuğ Arslan Hayrullah Çetin	95
Sociological characteristics of religiosity of Poles Beata Rafalska Aneta Michałowska	101
St. Thecla: a native of iconium Fatih Mehmet Berk Mustafa Arslan	109
Unlocking the Potential of Religious Tourism in Manisa, Turkey Burak Kartal Mustafa Tepeci Hakan Atlı	123
The Role Of Service Quality In Promoting Tourism Development In Obudu Mountain Resort O.B Enemu Barra Temple	137

Being ‘the European other’: Codification and commodification of Ottoman Heritage in Bosnia & Herzegovina	145
Senija Causevic Derek Bryce	
Faith-Based Tourism to Turkey as Cultural Diplomacy for American Christians	155
Allison Block Taylan Gürbüz	
Role of Religious Tourism in Conflict Resolution	179
Adejoh Apeh Matthew	
Alternative Tourism in Isparta City: Faith Tourism in Psidia Antiocheia Ancient City	185
İsmail Kervankıran Hüseyin Kaya	
Religious Recourses and Pilgrim tourism in Georgia	191
Marina Metreveli	
The Knowledge of Students of Tourism about Sacred Monuments on the Territory of Serbia	199
Snežana Štetić Sanja Pavlović Dario Šimičević Sara Stanić	
Tourism and the Transformation of Ritual Practice with Sand Pagoda	211
Ploysri Porananond	
The Passengers Islamic Perspective in Airline Hospitality	227
Ehsaneh N.M. Nameghi Mohammad Ali Shadi	
Upon This Rock I Will Build My Church: Constructions of Christianity (and Their Consequences) at American Religious Youth Music Festivals	239
Kellee Caton Colleen Pastoor Yaniv Belhassen Billy Collins Mark Wallin	
Recreational and the Geotourism Value Estimated Babek Castle Using Conditional Valuation Method	259
Fariba Ayase Mohammad Hosein Fathi Adel Mohammadi Far Mina Farokhi Someh	

Halal and Haram foods-drinks in the views of Rumi	267
Zabihi Robab Zabihi Ebrahim Raoufi Farzaneh	
A socio-demographic study on Iranians Hajj-pilgrims	273
Zabihi Ebrahim Zabihi Robab Emrani Ali-Asghar Raoufi Farzaneh	
The Usage Of Socio-Psycho Factors As A Sustainable Competition Medium To Develop Faith Tourism Center: The Case Of Konya	279
Ahmet Tayfun Erkan Akgöz Karabey Palavar	
An Evaluation on the State of the Visit Sites Took Part In Holy Bible in Faith Tourism	291
Hakan Yılmaz	
Feeling of Security in Iranian Pilgrims Traveling to Mashhad	301
Hamed Bakhshi	
Residents attitudes toward religious tourism development in Medjugorje	307
Ivana Pavlic	
Promotion of tourist destinations as ethno-brands	319
Zanina Kirovska	
The role of electronic tourism industry on the interaction between Islamic Countries (with the Emphasize on the role of Iran)	329
Mohsen Kalantari Samira Moradi Mofrad Akbar Hossein Zadeh Mohammad Kazem Jamshidi Ghamar Abasi	
Analysis of Dimensions and Components of Sustainable Pilgrimage City Study Case's: Mashhad	339
Mozhgan Azimi Hashemi	
Evaluate of Ecological Ability of Eco-Tourism With GIS Software. Case Study: Khorasan-E-Razavi Province, Iran	347
Mozhgan Sabet Teimouri	
Churches and Synagogues in Classical Islamic Law: Debates on Construction, Continuance and Repair	353
Necmeddin Güney	

Traditional Tourism: A Tool Towards Religious Tolerance in Nigeria Fabunmi Samuel Kehinde	361
Protection and Respect for the Places of Worship in Islam Sanaullah Bhutto Muhammad Khan Sangi	373
Islamic Tour Operators and Religious Tourism Markets in Syrian Shi'ite Visits Shin Yasuda	379
Islamic Issues In The Hotel Industry: The Dilemma And Tolerance Basri Rashid	389
The Role of Second Houses in the Development of Tourism Focusing on Investment in Rural Areas (Case Study; Hesar Valiasr Village, Boeinzahra Township) Jamshid Einali Hosein Farahani Ahmad Romyani Samira Sohrabi Vafa	401
A Research Aimed at Determining the Mediating Effect of Leadership in the Relationship Between Knowledge and Innovation Rana Özen Kutanis Muammer Mesci Zeynep Mesci Hatice Bozkurt	409
The Importance of the Innovation to Enhance the Competitive Power: A Research in Hotel Managements Rana Ozen Kutanis Muammer Mesci Zeynep Mesci Tugba Şen	417
A Study on the Role of religious Tourism in Economic, Social and Cultural Development of Rural Areas (Case Study; Fakhrabad district, Meshginshahr county, Iran) Mohsen Ahadneja Ebrahim Sadegh Ahmad Roumiyani Afshin Naderi	425
The routes of money in the routes of faith Christos Desyllas	435
Contribution of Religious-Tourist Attractions to Social Tolerance: The Case of Batu Caves in Malaysia Saim Kayadibi Mehmet Birekul Ahmet Koyuncu	447

Place of Religious Tourism and How to Use Them to Improve On Existing Capacity and Potential: A Case Study of Neyshabour, Iran Robabeh Sadat Hosseini Artinah Zainal	485
The Need for Cooperation of Peace Activists for Peacebuilding by Bottom-Up Globalization Approach Based On Education of Universal Ethical Norms Volkan Çiçek	493
Peacebuilding Activities of Gulen-Inspired Institutions through Education in Iraq and the World: Educational Philosophy and Characteristics Volkan Çiçek	509
Legal Protection of Religious Tourist Attractions Akmal Ramadan	521
In Search of the Miracles: Pilgrimage to the Miraculous Pla Darius Liutikas	535
The Usage Of Socio-Psycho Factors As A Sustainable Competition Medium To Develop Faith Tourism Center: The Case Of Konya Ahmet Tayfun Erkan Akgöz Karabey Palavar	551
A Research For Determination Of Travel Business Managers Profiles Organized Religious Tourism Travels In The Aegean Region Burhanettin Zengin Gül Erkol	563
As a Conceptual Proposal for Spiritual Searching with Tourism Marketing Perspective: Mawlana Camps in Konya Özlem Güzel Özgür Özer	579
İnanç Turizmini Yönlendiren Bir Unsur Olarak Coğrafya Abdurrahman Dinç	587
Çevre ve İnsan Bağlamında Kur'ân'ın Turizm ve Seyahate Yüklelediği Mana Mustafa Kayhan	599
Türklerde Kutsal Sayılan Bazı Hayvanlar ve Biyolojik Özellikleri Rahile Öztürk	617
Türkiye’de İnanç Turizmi: Bugünkü Durum, Sorunlar ve Gelecek Ayşe Okuyucu Mehmet Somuncu	627
Hititler Dönemi Anadolusunda Ritüel Malzemesi Olarak Ekmek Tolunay Sandıkcıoğlu	645

İslami Otellerin Ürün Nitelikleri: Türkiye Örneği	651
Önder Met İsmail Mert Özdemir Burhan Aydemir	
Edirne Selimiye Camii Ziyaretçilerinin Beklentilerinin Saptanmasına Yönelik Bir Araştırma	663
İbrahim Alpay Yılmaz Adil Oğuzhan Derman Küçükaltan	
Mevlevilik Felsefesinin Konya Mutfağı Üzerindeki Etkisi	679
Mehmet Sarıoğlan Murat Doğdubay Ayşe Can	
Erken Hıristiyanlık Döneminin Konyalı Manevi Önderleri	687
Nermin Öztürk	
Turizm Rehberliği Eğitimi Alan Öğrencilerin Mevlana ve Mevlevilik ile İlgili Algılarının Ölçülmesine Yönelik Bir Araştırma	695
Emel Morel Gökğözođlu Özlem Körođlu Merve Kalyoncu	
Hz. Pir Şeyh Şaban-I Veli ve Kastamonu Evliyaları Anma Haftası'nın Türkiye İnanç Turizmi ve Hoşgörü Kültüründeki Yeri	707
Muharrem Avcı	
Ziyaret Yerlerinin İnanç Turizmi Açısından Değerlendirilmesi: Giresun İli Örneği	717
Ünsal Bekdemir İbrahim Sezer	
Silifke İnanç Turizmi'nde Aya Tekla'nın Yeri ve Önemi	739
Nur Bakar Özkan Demir	
Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Hoşgörü Ortamı Bağlamında Maronitler ve İnanç Turizmine Yansımaları	747
Ulvi Keser	
Hoşgörü Bağlamında KKTC'de İnanç Merkezleri ve Turizm Ekonomisine Katkıları	759
Ulvi Keser	
Heybeliada Aya Triada Manastırı	771
Salih İnci	
Tarsus İnanç Turizmi Potansiyeli ve Halkın İnanç Turizmine Bakışı	781
İhsan Kurar Atilla Akbaba	

Şanlıurfa Kültür ve İnanç Turizmi Potansiyelinin Değerlendirilmesi Sabri Kürkçüoğlu Gül Erkol	795
İnanç Turizminde Göbekli Tepe'nin Yeri ve Önemi Tolga Fahri Çakmak	815
Dinî Yolculuğun Varoluşsal Anlam ve Önemi Cenan Kuvancı	835
Alevilerde Yeme-İçme Adetleri ve Yasakları: Güneybatı Akdeniz ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme Olca Kılınç Uğur Kılınç	833
İnanç Turizminin Din Eğitimi Açısından Değeri Mehmet Ayas	851
Dünyada Yaşanan Çatışmaların Göz ardı Edilen Boyutu: Dini-Jeopolitik Fatih Sezgin Recep Bilgin Bilal Altın	865
İnanç Turizminde Belediyelerin Rolü: İstanbul İlçe Belediyelerine Yönelik Bir Araştırma İsmail Kızılırmak Mehmet Altuğ Şahin	877
Çatışma Çözme, İletişim Ve Empati Kültürünün Kazanılmasında Dini Fenomenlerin Etkisi: Sosyal Psikolojik Bir Değerlendirme Kasım Tatlıhoğlu Mehmet Karaca	893
Kur'ân'da Yolculuk ve Gereklere Şaban Karasakal	909
Sessiz ve Doğal Bir Turizm Noktası Olarak Barla ve Said Nursi: Destinasyon Yönetimi Bağlamli Bir Analiz Çalışması Hulusi Doğan İlknur Doğan	921
İstanbul'un İnanç Turizmi Potansiyelinin Değerlendirilmesi Fusun İstanbullu Dinçer Serol Dilmaç Orhan Akova	935
Uşak'ta İki Önemli Sûfi: Hacım Sultan ve Şeyh Alâeddin Uşşâkî'nin Tarihteki Yeri ile Sosyo-Kültürel Alandaki Önemi M. Murat Öntuğ Salih Gülerer	965

Zemzem Suyunun Faziletine Dair Rivayetlerin Değeri Mehmet Eren	991
Turizmin Niş Pazarı Şırnak İlinin (Şehr-İ Nuh) İnanç Turizmi Açısından Değerlendirilmesi: Sorunlar ve Çözüm Önerileri Nurdan Şarman Sedat Çelik	1005
Siirt'in İnanç Turizmi Açısından Deęerlendirilmesine Yönelik Nitel Bir Araştırma Sedat Çelik Nurdan Şarman	1021
İnanç Turizmi Çerçevesinde Antalya Destinasyonunun İncelenmesi: Dinler (Hoşgörü) Bahçesi Örneği Gökhan Yılmaz Saliha Başak Erdiç Sema Küçükali	1041
Türkiye'nin Kutsal Yiyecekler ve İçecekler Açısından Turist Çekme Potansiyelinin İncelenmesi Hacı Ahmet Çakır Atıla Akbaba	1057
Kültür ve İnanç Turizmi Kapsamında Hoşgörü Kenti Hatay İlinin Değerlendirilmesi Melda Harbalıoğlu Gamze Özel	1063
Aziz Nikola Kilisesi ve Efes Meryem Ana Kilisesi Bağlamında İnanç Turizminin Seküler ve Dini Boyutları Üzerine Bir Değerlendirme Ayşe Ambaroęlu Mutlu Akıncı	1071
Üç Büyük Dine (Hristiyanlık, İslamiyet ve Musevilik) Ev Sahipliği Yapan Anadolu'nun İnanç Turizmi Açısından Pazarlanması Özlem Koroęlu Veli Ulaş Asmadili	1079
Kutsal Ateş, Ocak Pişirme ve İnanç Turizmi Açısından Yemek Sosyolojisi Halil Mutioęlu	1095
Bütünleşik Pazarlama İletişimi Çerçevesinde Türkiye'de İnanç Turizminin Geliştirilmesi Sadık Serçek Gülseren Serçek	1103
Tüketicilerin Dini Olmayan Kutsal Yerlere Gelme Nedenleri: Şafak Koyu'nda Bir Araştırma Nilsun Sarıyer	1133

Etnik Kùltürlerin Ortak İnanç Paydası: Dünya Coğrafyasında Hıdırellez Melih Aydın	1141
Çanakkale’de İnanç Turizminin Geliştirilmesi ve Din Görevlilerinin İnanç Turizmine Bakışı Ersin Arıkan Emre Çilesiz	1147
Afyonkarahisar Sandıklı İlçesinde Turistik Ürün Çeşitlendirme Stratejisi Kapsamında İnanç Turizminin Geliştirilmesi Üzerine Bir Araştırma Ahmet Baytok Hasan Hüseyin Soybalı Melek Yavuz Ahmet Yavuz	1157
İnanç Turizminde Kutsal Mağaralar: Türkiye’deki Ashâb-ı Kehf Mağaraları (İzmir-Mersin-Kahramanmaraş-Diyarbakır) Bayram Çetin Çağlar Kıvanç Kaymaz	1173
Yalvaç’ ta İnanç Turizmi ve Sosyo-Ekonomik Etkileri Melda Harbalıoğlu İpek Ünal	1191
Dini Tolerans Bağlamında Endülüs Medeniyetinin Karakteristik Özellikleri Nejdet Gök	1199
The Origins Of Religious Tourism, Important Places, Person And Time-Frames In Terms Of Islam Mehmet Şimşir	1207
Anadolu’da Yatır, Ziyaret ve Türbe İnanışlarının Doğa Korunması Açısından Önemi İhsan Bulut Abdurahman Dinç	1221
Şeb-i Arus Törenlerine Katılan Ziyaretçilerin Memnuniyet ve Sadakat Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma Ahmet Tayfun Arzu Kılıçlar Ahmet Uşaklı Özgür Yayla	1235
İnanç Turizmi İle İlgili Türkiye’de Yapılan Akademik Çalışmaların İncelenmesi Yalçın Arslantürk Özlem Altunöz Sevil Bülbül Fulden N. Gural	1245
Şehir Pazarlaması ve Bir Şehir Varlığı Olarak Hz. Mevlana Algısı Erkam Yazar	1255

Ashabü'l Kehf'in Afşin'in Ticaret Hayatına Katkısı: Bir Alan Çalışması	1271
Hüseyin Ağır Nurettin Koca Ahmet Şahbaz	
İnanç Merkezlerinin Pazarlanmasında Eleştirel Noktalar: Hatay Örneği	1281
Kazım Kocabozdoğan Cevat Tosun Fikret Gökçe Yasin Bilim	
Halkla İlişkiler Bağlamında Konaklama İşletmelerinin Müşterileri İle İletişim Kurma Biçimleri: Web Siteleri Üzerinde Bir İnceleme	1291
Murat Koçyiğit	
İnanç Turizminin Sosyo-Kültürel Etkilerine Yönelik Yerel Halk Algısı	1305
Mutlu Uygun Sinan Mete H. Bahadır Akın	
Sosyal Medyanın, İnanç Turizminin Tanıtım ve Pazarlamasında Oynayabileceği Rolün Önemi ve Ortaya Çıkabilecek Muhtemel Sorunlara Bulunabilecek Çözüm Yolları	1321
M. Murat Yeşil	

İnanç Turizminde Kutsal Mağaralar: Türkiye'deki Ashâb-ı Kehf Mağaraları (İzmir-Mersin-Kahramanmaraş-Diyarbakır)

Yrd. Doç. Dr. Bayram ÇETİN, Arş. Gör. Çağlar Kıvanç KAYMAZ
Mustafa Kemal Üniversitesi, Coğrafya Bölümü, Hatay
e-mail: bayramcetin@msn.com, ckkaymaz@gmail.com

Özet

Kutsal mekânlar tarih boyunca insanlığın dikkatini çekerek, cazibe merkezi olmuş yerlerdir. Günümüzde daha çok inanç turizmi açısından kaynak olarak görülen bu mekânlar arasında özellikle sayısı ve yeryüzündeki dağılışı nedeniyle Ashâb-ı Kehf'in (Yedi Uyurlar) farklılık arz ettiğini söylemek mümkündür. Dünyada çeşitli dinlerce kutsal sayılan 25 Ashâb-ı Kehf mekânı bulunurken, bunlardan dördünü Türkiye ev sahipliği yapmaktadır. Üçü mağara, biri de mezarlık olan bu mekânlar İzmir-Selçuk, Mersin-Tarsus, Kahramanmaraş-Afşin ve Diyarbakır-Lice'de yer almaktadır.

Bu çalışmada Türkiye'deki "Ashâb-ı Kehf" mağara ve mekânlarının inanç turizmindeki yeri ve oluşturduğu potansiyel değerlendirilmiştir. Çalışma konusu olarak seçilen mekânlar ülkemizde buldukları çevrelerle özdeşleşmiş olup, turizm faaliyetlerinin farklı ölçeklerde gerçekleştiği yerlerdir. Öyle ki, Tarsus ve Afşin'deki mağaralar bölgesel ve ulusal çaptaki turizm faaliyetlerine sahne olurken, Lice'deki turizm faaliyetleri bütünüyle yerel düzeydedir. Selçuk Ashâb-ı Kehf Mezarlığı ise dini otoriteler tarafından kabul görmese de, Efes Antik Kenti ve Meryem Ana Kilisesi'nin etkisiyle daha çok Hristiyanlar tarafından ziyaret edilen bir yer konumundadır. Türkiye'de inanç turizmi açısından potansiyel oluşturmalarına karşın, atıl durumda kalan bu mağara ve mekânlara yönelik yapılacak akılcı ve yerinde planlamalar ülke turizmine yeni bir ivme kazandıracaktır.

Anahtar Kelimeler: Ashâb-ı Kehf, Mağara, İnanç Turizmi

Sacred Caves in Faith Tourism: The Caves of the Seven Sleepers in Turkey (Eshab Ul-Kehf) (İzmir-Mersin-Kahramanmaraş-Diyarbakır)

Abstract

Sacred places have aroused interest of people and become the center of attraction throughout history. The Seven Sleepers (Eshab Ul-Kehf), especially due to their numbers and distribution across the world, can be considered to be different from these places which are mostly seen as a source of faith tourism. In relation to the Seven Sleepers, there are 25 places in the world which are regarded as sacred by various religions and four of these places are in Turkey. These four places – three caves and one cemetery – are located in İzmir-Selçuk, Mersin-Tarsus, Kahramanmaraş-Afşin and Diyarbakır-Lice.

This study investigated the role and the potential that the places and the caves of the Seven Sleepers in Turkey have in the faith tourism. The places chosen as the study topic are identified with their environment and, tourism activities in these places take place at different levels. That is, the caves in Afşin and Tarsus witness tourism activities at the national and regional levels while the tourism activities taking place in Lice remains at the local level. The Seven Sleepers Cemetery in Selçuk is not approved by the religious authorities; however, it is mostly visited by Christians due to the effect of the Ancient City of Ephesus and the Church of the Virgin Mary.

These places have been neglected although they have a potential for the faith tourism in Turkey. Rational and appropriate plans to be made for these places, therefore, will lead to an acceleration in the tourism of the country.

Keywords: The Seven Sleepers, Cave, Faith Tourism

1. Giriş

Türkiye’de gelişmekte olan turizm şekillerinden biri, kutsal mekânlara yönelik ziyaretleri kapsayan inanç turizmidir. İnsanların yaşadıkları, çalıştıkları ve çeşitli gereksinimlerini karşıladıkları yerlerin dışında, inançlarının gereğini yerine getirmek amacıyla dini merkezlere gerçekleştirdikleri ziyaretler, geziler, turizm olgusu içerisinde değerlendirilmektedir (Zaman, 2012;Sargın,2006). Buna göre kutsal mekânlar inanç turizminde temel kaynakları oluşturmakta, inanç sistemleri ile turizm arasında bağlantı kurmaktadır. Geçmişten bugüne tarihsel, dini ve mitolojik olaylar ve bunların meydana geldikleri yerler, tamamen değişmiş olsa da, halen yoğun ilgi görmekte ve insanlar için farklı turizm olanakları sunan yerler arasında bulunmaktadır (Özgüç, 2007).

Dini amaçların yanı sıra, esasen insanların bu yerlere olan ilgilerinin nedeni kutsal mekânların tarihi değerlerinin her geçen gün artarak kültür içerisinde belirli bir yer edinmesidir. Bir grup insan inanç sisteminin gerekli kıldığı görevleri yerine getirmek için bu alanları ziyaret ederken, diğer bir grup ise daha çok çeşitli organizasyonlar ve tur şirketleri tarafından düzenlenen tarihi, kültürel ve mimari yönü ağır basan kutsal mekânları gezme, görme ve yeni şeyler öğrenme arzusu içerisinde (Vukonic, 2006).

Dini turizm merkezi özelliği gösteren yerler incelendiğinde, insan üretimi bina, şehir gibi beşeri yapıtların yanında, ırmak, ağaç, dağ ve mağara gibi doğal coğrafi unsurların da kutsal mekânları oluşturduğu gözlenir. Bunların içerisinde, insanlık tarihinde önemli bir yeri olan mağaralar ön plana çıkmaktadır. Gizemli olmalarının yanında, insanın barınma, sığınma ve korunmaya dönük temel ihtiyaçlarını karşılaması nedeniyle, tarihsel süreçte yerleşim yeri olma özelliğini sürdürmüştür. Tarih boyunca süregelen bu yoğun ilişki, inanç sistemlerinin doğuşu ve gelişiminde mağaralara misyon yükleyerek kutsallık kazanmasında önemli bir rol oynamıştır. Nitekim inanç sistemlerinin birçoğunda mağaralar en başta gelen kutsal mekânlar içerisinde yer aldığı için, hac yeri niteliği taşımaktadır. Bunlardan Sevr (Sevr Dağı-Mekke), Hira (Cebel-i Nur Dağı-Mekke), Hz. Lut Mağarası (Lut Gölü güneyi (Ürdün), Hz. İsa’nın doğduğu mağara (Ermeni Ortodoks Kilisesi-Beytullahim-Filistin), Hz. İlyas’ın Kabirleri olarak geçen Carmalita Kilisesi, Hayfa-İsrail, Şam ve Mısır’daki mağaralar en çok bilinenleridir.

Öte yandan mağaraların görsel, sportif, sağlık ve kültür açısından sahip olduğu özellikler, turizme kaynak olarak mağara turizmini ortaya çıkarmıştır. Mağara turizmi, sportif ve bilimsel amaçlı olarak mağaracıların, doğal güzelliklerini keşfetmeleri ve tanıtılmalarıyla başlamıştır. Mağaralar sarkıt, dikit ve traverten gibi oluşumlar ile gölleri, yer altı dereleriyle doğa turizminin, mikroklimasıyla sağlık turizminin, yerleşim ve dini ibadet yeri olarak kültür ve inanç turizminin konusu içerisine girmektedir (Doğaner, 2001).

İnanç turizmi yönüyle dünya üzerinde rağbet gören çok sayıda kutsal mağara bulunmaktadır. Bunlardan sadece Ashâb-ı Kehf olarak nitelendirilen 25 mağaranın¹ varlığı çeşitli kaynaklarda belirtilmiştir <http://www.eshabikehf.org/> [erişim 15.12.2012]. Ashâb-ı Kehf Mağara ve mekânlarının dağılışına bakıldığında, büyük oranda Akdeniz Havzası çevresinde, ilahi dinlerin ortaya çıktığı bir sahada toplandığı dikkati çeker. Öyle ki, daha çok İslam ve Hristiyan inançlarının egemen olduğu ülkelerde yoğunluk kazandığı gözlenir (Tablo 1, Harita 1).

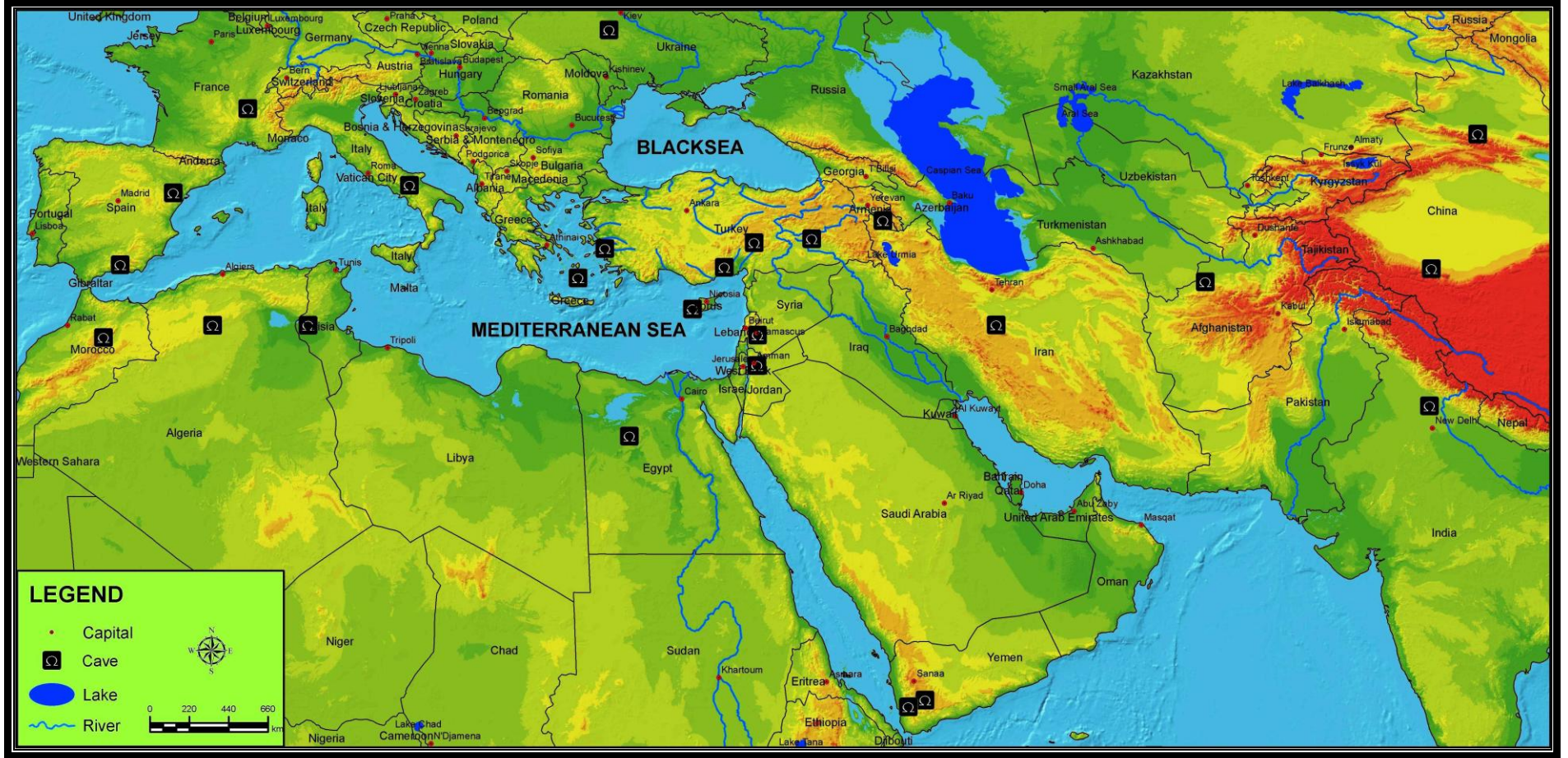
¹ Çeşitli kaynaklarda 33 yerde Ashâb-ı Kehf mağaralarının olduğuna dair bilgiler geçse de, bu kesin değildir.

Tablo 1 Dünya’da Bilinen Ashâb-ı Kehf Mağaraları’nın Ülkelere Göre Dağılımı

1-) İspanya-Grnata-Loşa (Luşe-Loja) veya Toledo	12-) Tunus- Tevzer
2-) İspanya-Kurtuba-Cinonul Verd	13-) Afganistan- Meymene
3-) Cezayir-Setif-N’gaous (Fum et-Tevb)	14-) Kıbrıs
4-) Mısır-Kahire-Mukaddem Dağı	15-) İtalya
5-) Suriye-Şam-Husbon (Belka)	16-) Yunanistan
6-) Doğu Türkistan-Toyok (Ürümgi-Turfan-Toyog)	17-) Fransa
7-) Ürdün-Amman-Ebu Alenda Mah. (Filadelfiya)	18-) İran
8-) Yemen-Ta’z (Cebel-i Sabır)	19-) Nahcivan (İlandağ ile Nehecir Dağı arasında)
9-) Yemen İbb (Rasad, es Seb’a)	20-) Hindistan
10-) Fas-Sıfru	21-) Çin’de bazı Buddha tapınakları gibi mağaralar
11-) Ukrayna-Kiev	

Kaynak: Bedir 2009 ve internetten yapılan çeşitli araştırmalar neticesinde derlenmiştir

Harita 1 Dünya'daki Başlıca Ashâb-ı Kehf Mağaraları

Kaynak: Bedir, 2009'dan faydalanılıp güncellenerek hazırlanmıştır

Ülkemiz 40.000'den fazla mağaranın bulunması nedeniyle, mağara yönüyle zengin olduğu (Aygen, 1984:7) kadar, kutsal mağaralar yönüyle de zengindir. Bunun en somut örneklerini Ashâb-ı Kehf mağaraları oluşturmakta olup, en az dört yerde mağaranın varlığı söz konusudur. Bunların dışında bazı internet kaynaklarında Sivas (Divriği), Eskişehir (Han), Manisa (Alaşehir- Philedelphiası), Antalya ve Urfa illerinde de olduğuna dair bilgiler olsa da bunların kesin olmaması nedeniyle değerlendirilmemiştir.

Türkiye'de Tarsus (Mersin), Afşin (Kahramanmaraş) Lice (Diyarbakır) ve Selçuk'taki (İzmir) Ashâb-ı Kehf mekânları en iyi bilinenler ve ziyaret edilenler arasında yer almaktadır. Dolayısıyla bu dört mekân çalışma konumuzu oluşturmaktadır.

2. Amaç, Materyal ve Metot

Bu çalışmada, ülkemizde Ashâb-ı Kehf ismiyle anılan belli başlı mağara ve mekânlar (İzmir, Mersin, Kahramanmaraş ve Diyarbakır) inanç turizminde oluşturdukları potansiyel ve mevcut turizm faaliyetleri yönüyle değerlendirilmiştir. Bu kapsamda öncelikle dünyadaki Ashâb-ı Kehf mağaralarının (kaynaklara geçmiş) dağılışı üzerinde durularak, Türkiye'nin bu alandaki yeri belirlenmeye çalışılmıştır.

Çalışmada Adana ve Hatay Vakıflar Bölge Müdürlükleri, İl Kültür ve Turizm Müdürlükleri, İlçe Belediyeleri ve Avusturya Arkeoloji Enstitüsü gibi kurumlardan elde edilen veriler kullanılmıştır. Ancak bu verilerin önemli bölümünün çok genel bilgileri içermesi nedeniyle, turizm faaliyetlerine yönelik aktiviteleri kapsayan esas veriler sahada yapılan çalışmalarla elde edilmiştir. Tarsus, Afşin ve Selçuk'taki mağaralara ve mekânlarda yerinde gözlem ve mülakatlar yapılmıştır. Sahadaki çalışmalar, mağaraların fiziki yapısının yanında, özellikle ziyaretçilerin geldikleri yerler, amaçları, ait oldukları sosyal ve ekonomik sınıf ile ziyaret zamanlarının tespitine dönüktür. Yine yerli ve yabancı turistlerin bu inanç merkezlerine olan ilgileri ölçülmeye çalışılmıştır. Diğer bir ifadeyle mağaraların inanç turizm faaliyetleri içerisindeki yeri belirlenmeye çalışılmıştır.

Bunlardan sadece Lice'de güvenlik zafiyeti nedeniyle saha çalışmaları yapılamamıştır. Dolayısıyla buradaki mağaraya dönük veriler yerel yöneticiler ve ilgili şahıslarla yapılan görüşme ve elde edilen dokümanlarla sınırlıdır.

3. Araştırma Sahasının Konumu ve Genel Özellikleri

Çalışma konumuzu oluşturan Ashâb-ı Kehf mağara ve mekânları Türkiye'de İzmir, Mersin, Kahramanmaraş ve Diyarbakır olmak üzere dört farklı yerdedir (Harita 2). Bunlardan Afşin Ashâb-ı Kehf Mağarası ve Külliyesi Kahramanmaraş'a 146 km uzaklıkta yer alan Afşin'in kuzeybatısında yaklaşık 6-7 km uzaklıktaki Emirli Köyü yakınlarındaki Bencilus Tepesi'nin kuzey yamacında 1465 m yükseltide yer alır. Günümüzde mağara ve külliye Göksun-Elbistan karayoluna (D330) 12 km mesafede yer alsa da, Çukurova ve çevresi ile İç Anadolu ve Doğu-Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'ni bağlayan ana yolların uzağında kalmıştır. Özellikle Kahramanmaraş-Göksun yönünden Püren (1630 m) geçidinin varlığı destinasyon olarak erişilebilirlik² derecesini olumsuz etkilemiştir.

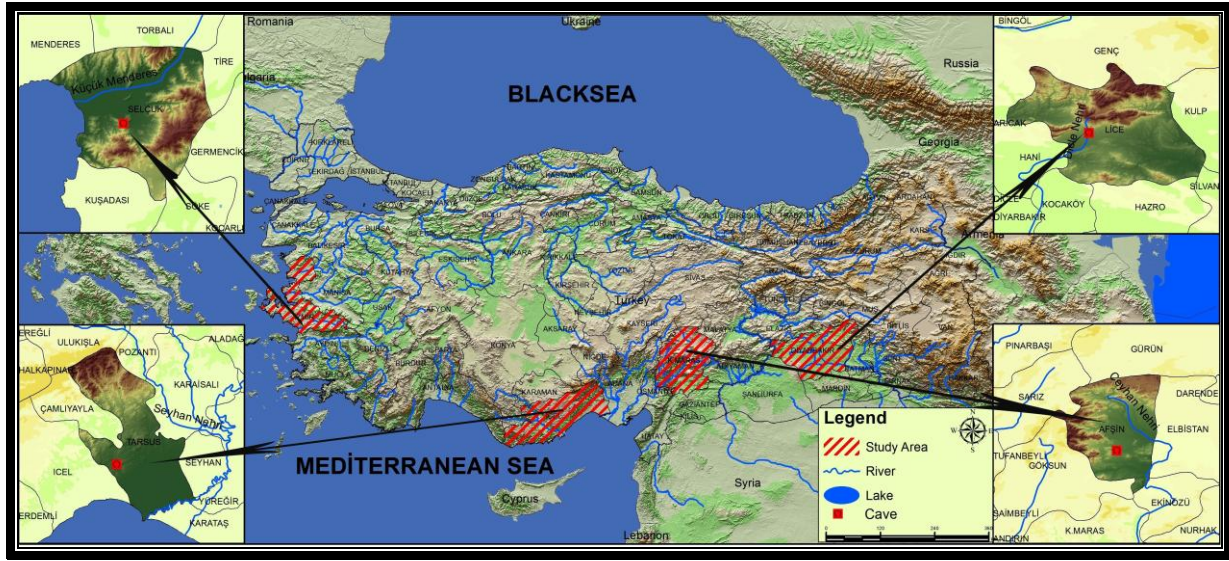
Mersin'deki Ashâb-ı Kehf mağarası Tarsus'a 11-12 km uzaklıktaki Dedeler Köyü'nde yer almaktadır. Mağara Ziyaret (Ashâb-ı Kehf) Tepesi'nin güney yamacında 330 m. yüksekliktedir. Adana-Mersin Otoyolu'nun kuzeyinde kalan mağara otoyola yaklaşık 2 km mesafededir. Dolayısıyla erişilebilirlik derecesi yüksek olan turistik yerler arasındadır.

² Turizmin temel unsurlarından birisini oluşturan erişilebilirlik fiziksel mesafe, zaman ve maliyet gibi ölçülerle turizmde belirli kolaylıklar elde edilebilmesini ifade etmektedir (Özgüç, 2007).

Selçuk'taki Yedi Uyurlar Mezarlığı Ege Bölgesi'nin Asıl Ege Bölümü'nde, Küçük Menderes Nehri deltasının güneydoğusunda ova üzerinde ada gibi yükselen Panayır Dağı'nın doğu yamacında 27 m. yükseltide yer alır. Aynı dağın güney ve batı yamaçlarında uzanan Efes Antik Kenti'ne oldukça yakın olan Yedi Uyurlar Mezarlığı Selçuk'a yaklaşık 3-4 km mesafededir. Bir turizm kaynağı olarak mezarlığın, Efes Antik Kenti'ne giden yollara 1-1,5 km mesafede olması, erişilebilirlik derecesini artırmaktadır.

Diyarbakır'daki Ashâb-ı Khef mağarası Diyarbakır'ın kuzeydoğusunda yer alan Lice ilçe merkezine yaklaşık 11-12 km uzaklıktaki Duru Köyü yakınlarındadır. 1977 yılına kadar Ashâb-ı Khef (Rakim Dağı) olarak geçen dağın yamaçlarında yer alan mağara, Diyarbakır-Bingöl (D950) karayoluna 7-8 km mesafededir. Bu yönüyle erişilebilirlik derecesi iyi olmasına karşın, bölgede yaşanan güvenlik sorunları bu durumu güçleştirmektedir.

Harita 2 Çalışma Alanının Lokasyon Haritası

4. Ashâb-ı Khef'in Hristiyan ve İslam Dinlerindeki Yeri

Khef, dağda geniş ve büyük mağara demektir. Ashâb-ı Khef halk arasında "Yedi Uyurlar", "Mağara Yaranları", ve "Ashâb-ı Khef" olarak bilinirler. Kur'an-ı Kerim'de bir mağarada 309 yıl uyuduktan sonra tekrar uyandıkları haber verilen topluluk, Mağara Yaranları, Rakim ise kaldıkları köy ya da vadinin adı olarak belirtilmektedir (Bedir, 2009). İsimleri dünyanın değişik kültürlerinde farklı şekillerde telaffuz edilir. Klasik İslam tarihi kaynaklarında Maximilian veya Mahsimilian (Mahsimilînâ-Maksimilînâ), Yemliha (Yemlihâ), Mertos (Mertûs), Kesotonos (Kesûtûnos), Bironos (Bîrûnos), Resmonos (Resmûnos), Botonos (Butûnos) ve Kalus (Kâlûs) olarak geçer³ (Taberî, 372'den Bedir, 2009). Latince kaynaklarda ise kutsal şehitler arasında gösterilirler <http://www.liturgialatina.org/martyrologium/17.htm> [erişim 12.12.2012]. Dolayısıyla hem Hristiyan, hem de İslam dünyası tarafından kutsal kabul edilmişlerdir.

Batı Avrupa ülkeleri Ashâb-ı Khef'i VI. yüzyılda Süryanice bir metnin Latinceye Tur'lu Gregorie tarafından çevrilmesinden sonra tanımaya başlamıştır. Hristiyanlara göre Ashâb-ı Khef, genellikle "Yedi Uyurlar" adıyla anılır. Yedi uyurlar, Hristiyanlarca azizlerden sayılır ve Latin Kiliseleri'nde 27 Temmuz'da anılırlardı. Ortodoks Kilisesi'ne göre Yedi Uyurlar 4

³ Bazı kaynaklarda isimler Yemliha, Mislina, Mekselina, Mernüş, Debernüş, Şaznüş, Kafestatyüş ile köpekleri Kıtımır olarak geçer.

Ağustos'ta mağaraya saklanmışlar ve 22 Ekim'de uyanmışlardır. Dolayısıyla yortu kabul edilen bu günlerde dini ayinler yapılarak olay yaşatılmaya çalışılır (Sümer, 1989).

Öte yandan Ashâb-ı Kehf olayı ve mekânları aslında Hristiyanlığın yayıldığı dönemle ilgili olmasına karşın, Kuran-ı Kerim'de Kehf Süresi'nin 9-26. ayetleri arasında anlatılması nedeniyle İslam dünyasında da en az Hristiyanlar kadar kutsal kabul edilmiştir. Nitekim dünyadaki Ashâb-ı Kehf mağaralarının genellikle Akdeniz Havzası çevresinde toplanmış olması bunu kanıtlar niteliktedir.

Ashâb-ı Kehf hadisesinin her iki din içinde de geniş yer bulması, her iki din için de ortak mekânların doğmasına yol açtığı gibi olayların geniş bir nüfus kitlesine dönük olarak yaşatılmasında etkili olmuştur. Yine günümüze kadar çeşitli şekillerde hatırlanarak adına etkinlikler düzenlenmiştir. Bu nedenden ötürü olay ve gerçekleştiği kabul edilen yerler büyük önem arz etmektedir.

5. İnanç Turizmi Yönüyle Türkiye'deki Ashâb-ı Kehf Mağaraları

Türkiye'deki Ashâb-ı Kehf mekânları gelen ziyaretçiler yönüyle incelendiğinde, uluslararası düzeyde büyük bir çekim gücüne sahip olmadıkları, dolayısıyla ziyaretçi çekim alanlarının ulusal ve yerel düzeyde kaldığı söylenebilir. Selçuk Yedi Uyurlar Mezarlığı ile Tarsus Ashâb-ı Kehf mağaraları bu anlamda kısmen farklılık arz etse de, dini ve turizm otoriteleri tarafından kabul görmüş kutsal mekân olmamaları nedeniyle hac yeri özelliği göstermezler. Bu durum turizm acenteleri ya da operatörlerinin düzenlediği tur güzergâhlarına da yansımış olup, dolayısıyla mekânlar ziyaret edilen yer ve güzergâhlar listesinde yer almamıştır.

5.1. Afşin (Kahramanmaraş) Ashâb-ı Kehf Mağarası'nda Turizm Faaliyetleri

Afşin Ashâb-ı Kehf Mağarası ve çevresinde aynı adla anılan külliye yöredeki önemli kutsal mekânlardan biridir (Fotoğraf 3). Karstik bir bölgede yer alan mağara içten 10 m. x 15 m. genişliğindedir. Zemini hafif eğimli ve dalgalıdır. 1,10 cm yüksekliğe sahip olan mağara yürüyerek gezmeye çok müsait değildir. Karstik bir mağara olması nedeniyle yer altı suyunun birikerek havuzcuklar oluşturduğu gözlenirken, aynı yer altı suyunun gelişmiş bir sarkıt-dikit oluşumuna yol açtığı söylenemez. Zira tavanla taban arasındaki mesafenin dar olması ve sürekli ziyarete açık olması gibi sebepler bunda etkilidir (Fotoğraf 2). Mağara çevresinde Hristiyanlık döneminde başlayan yapılaşma mağaranın girişini kapatacak şekilde gelişme göstermiş olup, bu durum günümüze kadar sürmüştür. Ziyaretçiler mağaraya camiden girmektedir.

Külliye'nin ilk çekirdeğini Bizans İmparatoru II. Theodoius tarafından 446 yılında inşa edilen kilise oluşturmuştur. Anadolu'nun 1000'li yıllarda İslami bir kimlik kazanmaya başlamasıyla bu yapı zamanla camiye çevrilmiş, çevresine de külliye yapıları eklenmiştir. Nitekim günümüzde kiliseden kalan bazı yapı malzemelerinin gerek cami, gerekse medresenin inşasında kullanıldığı görülmektedir. Ortodoks Bizans'a göre burası Yedi Uyurlar'ın Mağarası olarak kabul görmesi nedeniyle kutsal kabul edildiği gibi, ticaret yollarının üzerinde olması nedeniyle de önemli görülmüştür. Bu yaklaşım aynı şekilde Anadolu Selçuklu Devleti'ne de yansımıştır. Yapı 1215-1234 yılları arasında Anadolu Selçuklu Devleti'nin Maraş Emiri Nusretüddin Hasan Bey tarafından ribat ve camiden oluşan külliye olarak İslam inancına göre yeniden düzenlenmiştir. Sonrasında Dulkadir Beyliği ve Osmanlı Devleti zamanında da bazı yapılar ilave edilmiştir.

Günümüzde çevresindeki yeşil alanlarla birlikte yaklaşık 3,5 ha.'lık bir sahada yer alan Ashâb-ı Kehf Külliyesi; Ribat, Cami, Han, Medrese, Kubbetü'ş Şerif (kadınlar mescidi) ve Minnet Çelebi Mescidi'nden (Paşa Çardağı) oluşmaktadır. Ribat ve Camii, yapı topluluğunun odak noktasını oluşturur (Harita 3). Diğer yapılar caminin çevresinde dağılmıştır.

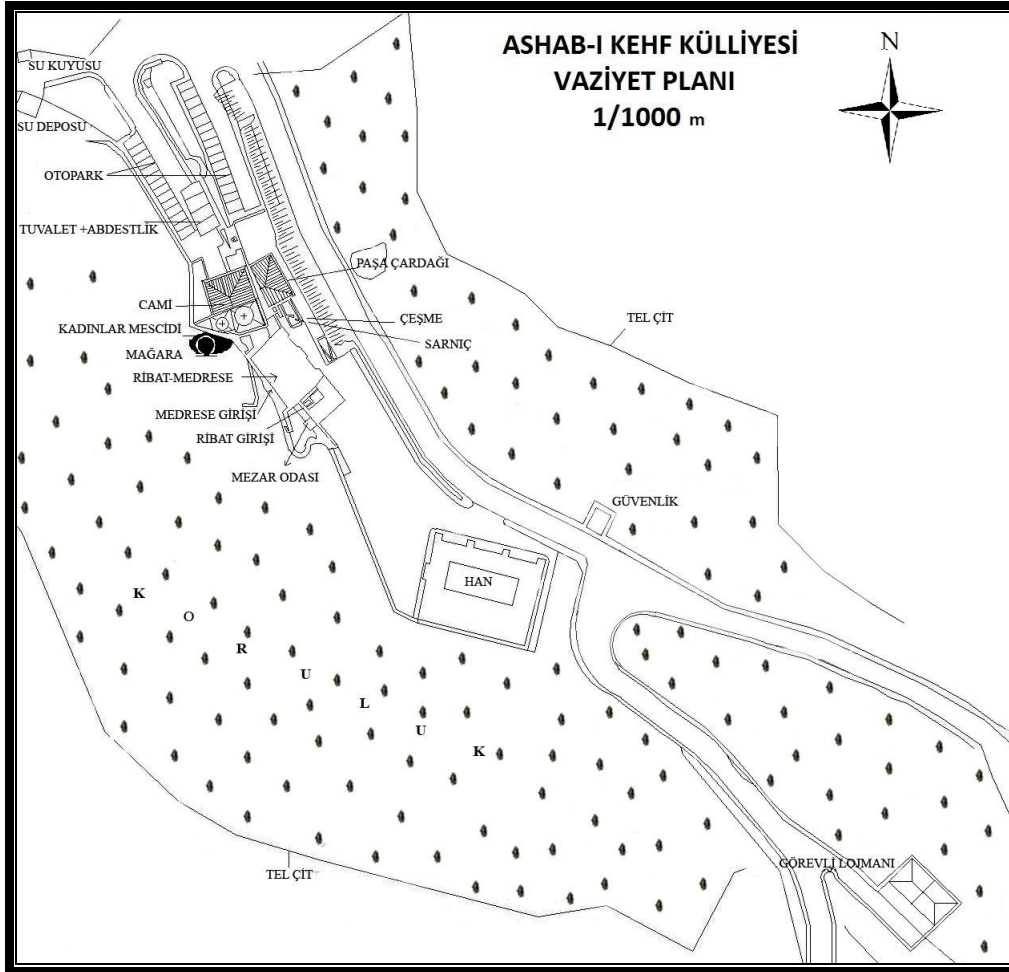
Türkiye'deki Ashâb-ı Kefh mağaraları içerisinde hem tarihte, hem de günümüzde en fazla yapılaşma burada gerçekleşmiştir. Aslında kutsal bir yer olmasının ötesinde külliye tarih ve sanat tarihi yönüyle de kültür turizmi için önemli bir kaynak niteliğindedir. Zira külliye yapılaşmasını oluşturan her birimin yapım zamanı farklı olması nedeniyle Bizans, Anadolu Selçuklu, Dulkadirli Beyliği ve Osmanlı'lardan kalan çok sayıda eseri burada görmek mümkündür (Fotoğraf 1).

Ashâb-ı Kefh Külliyesi, Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından en son 2008 yılında restore edilmiş olup, külliye içindeki tüm yapıların duvarları, aşınan taşları, çevre düzenlemesi eksiksiz bir şekilde yapılmıştır. Ancak halen Afşin-Ashâb-ı Kefh külliyesinin temel yapılarından olan ribat ve hanın yağmur ve kar sularına maruz kalması külliyesinin geleceğini tehlikeye sokmaktadır.

Kutsal mağaranın da bulunduğu Ashâb-ı Kefh Külliyesi Hatay Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nün mülkiyetinde olması nedeniyle, bu kurum tarafından görevlendirilen dört güvenlik görevlisi tarafından muhafaza edilmektedir. Kültürel yapının korunmasına dönük bir teşkilat yapısının varlığı nedeniyle, ticari herhangi bir faaliyet söz konusu değildir. Külliye gelen ziyaretçiler, ibadete dönük hizmetlerin yanında rehberlik hizmeti de alabilmektedirler.

Afşin Belediyesi, Kahramanmaraş Valiliği, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü ve İl Özel İdaresi gibi kurumların Ashâb-ı Kefh Külliyesi'nin tanınmasına dönük çalışmaları olmasına karşın, Turizm Bakanlığı tarafından Türkiye'nin ziyaret edilen ve önemli turizm merkezleri arasında henüz gösterilmemiştir.

Harita 3 Ashâb-ı Kefh Külliyesi Vaziyet Planı

Kaynak: Hatay Vakıflar Genel Müdürlüğü verilerinden faydalanılarak hazırlanmıştır

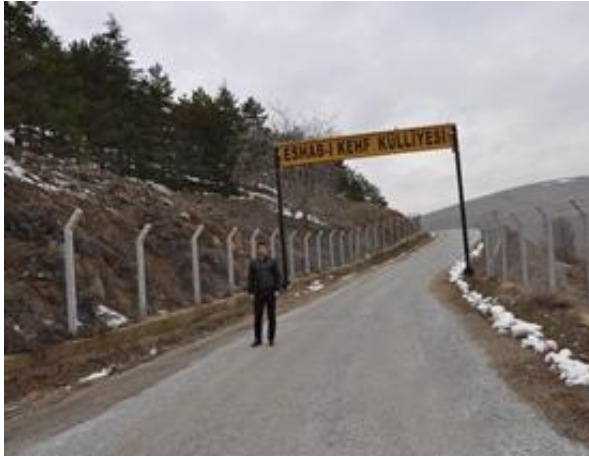
Fotoğraf 1 Külliye'yi Oluşturan Medreseden Görünüş

Fotoğraf 2 Han'dan Görünüş

Fotoğraf 3 Külliye'nin Girişinden Bir Görünüş

Fotoğraf 4 Yemliha Yürüyüşünden Bir Görünüş (Afşin Belediyesi)

Sahada yapılan çalışmalara göre 2011 ve 2012 yıllarında külliye'yi yaklaşık 100 bin kişi ziyaret etmiştir. Ziyaret yoğunluğu genellikle nisan-mayıs ayları ile eylül-ekim arasında artarken, kış mevsimine doğru düşmektedir. Yıl içerisinde ziyaretçilerin % 20-25'i mayıs ve haziran aylarında, % 30-35'i temmuz ayında % 35-40'ı ise ağustos ayında gelmektedir. Eylül ayından itibaren okulların açılması ve havaların soğuması nedeniyle ziyaretçi sayısında belirgin bir azalma gözlenir. Özellikle mart ayı başına kadar ziyaretçi sayısı 400-500 kişiyle sınırlıdır. Bu dönemde ziyaretçilerin büyük bölümünü Kahramanmaraş ve Afşin gibi yakın yerleşmelerden gelenler oluşturur. Özellikle hafta sonları, cuma ve kandil günleri ile hac sezonu öncesi ve sonrasında ziyaretler yoğunlaşmaktadır.

Ziyaretçiler daha çok Afşin çevresindeki yerleşmelerden geldiği gibi, yıl içerisinde özellikle Kahramanmaraş, Kayseri, Malatya, Adana, Osmaniye ve Gaziantep gibi çevre illerden gelmektedir. Bunların yanında Balıkesir, Bursa, Urfa, Trabzon gibi ülkenin dört bir tarafından ziyaretçi geldiği de belirlenmiştir. Bu yönüyle ulusal çaplı ziyaretlerin gerçekleştiği söylenebilir. Ziyaretler büyük oranda aileler tarafından bağımsız olarak gerçekleştirilmektedir. Toplu ziyaretlere neden olacak turları görmek pek mümkün değildir.

Aile düzeyinde gerçekleştirilen ziyaretlerin süresi büyük oranda birkaç saatle sınırlı kalmaktadır. Bu durum Ashâb-ı Kehf külliyesinde sürdürülen faaliyetlerle ilgili olduğu kadar, herhangi bir ticari faaliyet ve konaklama tesisinin olmamasıyla da ilgilidir. Zira konaklama

tesisinin olması durumunda bazı dini günleri burada geçirmeye dönük taleplerin olabileceği kanaatindeyiz.

Afşin Ashâb-ı Kehf mağarasına gelen genel ziyaretçi profili incelendiğinde, üç farklı grubun varlığı dikkati çeker. Bunlardan ilki en küçük dilimi oluşturan ve kültürel amaçlı ziyaretleri gerçekleştiren eğitilmiş turist kitlesidir. Toplam ziyaretçilerin sadece % 20'lik bölümünü teşkil ederler. % 25-30'luk bir dilimi oluşturan ikinci bölümü ise daha çok yakın çevreden gelenler oluşturur. Bu dilimdeki ziyaretçi kitlesinin daha çok merakın yanı sıra hurafeden uzak, yalnızca ibadet ve dua etmek için gelen aynı zamanda her şeyi sorgulamaksızın kabul eden bir ziyaretçi profili sergilediği gözlenir. Üçüncü kesim ise çoğunluğunu kadınların oluşturduğu % 50-55'lik dilimi meydana getirir ki, bunlar daha çok şifa ve dilek amaçlı⁴ gelenlerdir.

Bireysel ve aile düzeyindeki ziyaretlerin dışında 2008 yılından beri her yıl haziran ayında düzenlenen Yemliha yürüyüşleri de ziyaretçi sayısının artışında etkilidir. Etkinlikler çerçevesinde Kuran-ı Kerim okuma yarışmaları, sergi ve konserlere de yer verilmektedir. Gelecek yıllarda etkinliklere katılan ziyaretçi sayısının 12-13 bine ulaşacağı beklenmektedir. Ancak katılımcılar büyük oranda yakın çevreden gelmekte olup, etkinliğin bölge ve yurt çapında ilgi gördüğü söylenemez (Fotoğraf 4).

Afşin ve çevresinde Ashâb-ı Kehf'de yaşandığı kabul edilen olay ve kişilerin sosyal ve kültürel hayat üzerinde etkisi çeşitli şekillerde görülmektedir. Yakın çevrede Yemliha isminin yoğun olarak kullanılması ve yine yerel mutfakta çoban pilavı gibi olayda yer alan kişilerin isimlerine yönelik yemeklerin varlığı bu konudaki somut örneklerdendir.

5.2. Tarsus Ashâb-ı Kehf Mağarası'nda Turizm Faaliyetleri

Türkiye'de en fazla tanınan Ashâb-ı Kehf mağaralarından bir diğeri Tarsus'ta yer almaktadır. Özellikle Müslümanlar tarafından kutsal sayılan bir ziyaret yeri olmasıyla birlikte ulusal düzeyde tanınan inanç turizm merkezleri arasına girmiştir.

Mağara, I. Jeolojik zaman arazisi üzerinde yer alan bir havzanın, Tersiyer kalker formasyonu içinde oluşmuştur. Çevresi fosil aşıntı yüzeyleri durumunda olup, giriş kısmı, tepenin güney batı yamacındadır (Fotoğraf 6) (Doğanay, 2001). Yaklaşık 330 m yükseklik gösteren mağara ağızdan, yapay olan bir tünel (10 basamaklı merdiven) ile mağaraya inilip çıkılır (doğal ağız çok dar olup, erime materyaliyle büyük ölçüde kapanmıştır). Önce dar bir salona inilir ve buradan da, 2 m kadar derinlikteki esas mağara salonuna, 6 basamaklı bir merdivenle geçilir. İnilen ilk salon 7 m² ve esas mağara salonu ise 12-13 m² kadardır (Fotoğraf 7-8).

⁴ Burada yapılan dilek ve şifa isteklerinden bazıları şunlardır: Konuşmayan çocuklara mağaranın ağızında bulunan demir kapıdaki kilidin yalıtılması, sırt bölgesi başta olmak üzere ağırlı uzuvların vaftiz taşına sürülmesi, vaftiz taşının etrafında dönerek tavaf yapılması, kredi kartlarının mağaradaki taşlara sürülmesi, dışarıdaki ağaçlara çaput bağlanması, mağaranın içerisinde üst üste dizilmiş taşların başka bir taş fırlatarak yıkılmaya çalışılmasıyla dileklerin olabilirliğinin sınanması, mağara içerisindeki kısık delikten geçerek günahların ölçülmesi, han içerisinde ısıtma ve ışıklandırma için kullanılan yağdanlıkların konulduğu pencerelerden taş atarak şeytan taşlama hadisesinin canlandırılması ve bunun hac ibadetinin bir parçası olarak kabul edilmesi, mağara içerisindeki suyun zemzemle eşdeğer görülmesi.

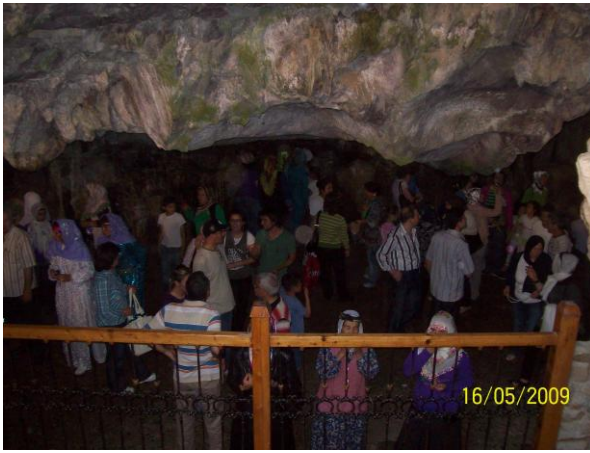
Fotoğraf 5 Ziyaret (Ashâb-ı Kehf) Tepe ve Mağara Çevresindeki Cami'den Bir Görünüş

Fotoğraf 6 Mağara Girişinden Bir Görünüş

Fotoğraf 7 Mağara İçerisinden Bir Görünüş

Fotoğraf 8 Dua Edilen Bölümden Bir Görünüş

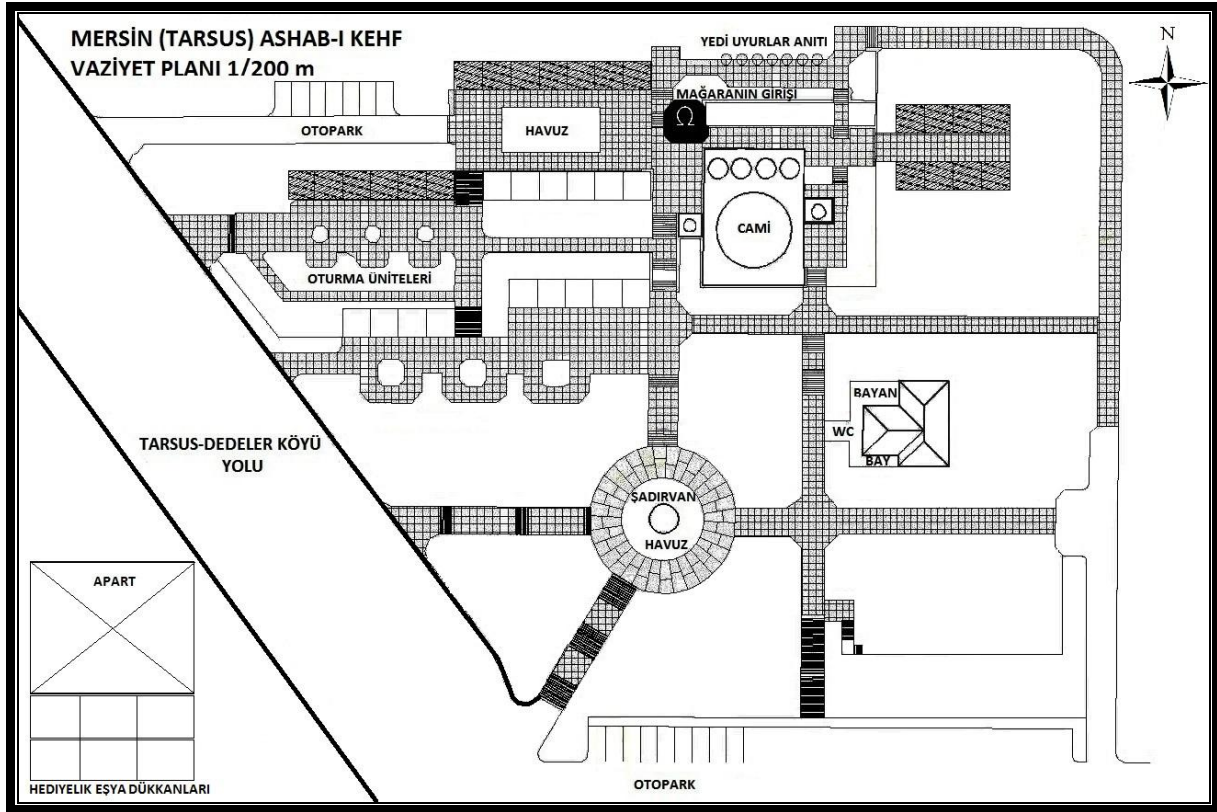
Mağara çevresindeki ilk yapılaşma hareketleri ibadete dönük olarak başlamıştır. 1873 yılında Sultan Abdulaziz tarafından mağaranın üzerine cami yaptırılmış, daha sonra buna üç şerefeli minare eklenmiştir (Fotoğraf 5) (Aydınalp, 2003). 2007 yılında restore edilen camide sürekli kuran okutulmaktadır (Harita 4).

Günümüzde temizlik ve bakımı Dedeler Köyü Muhtarlığı tarafından sürdürülen mağaranın çevresinde yaklaşık 2 ha.'lık bir alanda ziyaretçilerin konaklama ve küçük çaplı ihtiyaçlarını gidermeye dönük mekânları görmek mümkündür. Bunlardan en fazla 45 kişiye hizmet verebilen bir apart, Adana Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün denetiminde işletilmektedir. Apart, tüm Ashâb-ı Kehf mekânları içerisinde tek konaklama tesisi olup, daha çok yaz mevsiminde gelen sınırlı ziyaretçi grubuna hizmet vermektedir. Bu durum sadece tesisin sınırlılığıyla ilgili olmayıp, aynı zamanda konaklamaya dönük talebin yetersizliğinden kaynaklanmaktadır. Zira mevcut durumda büyük oranda aileler tarafından özel araçlarıyla, sadece birkaç saatliğine uğranan bir yer olması konaklama talebini düşürmektedir. Öte yandan konaklama süresi 1-2 geceyi geçmemektedir.

Mağara çevresinde ziyaretçilerin ihtiyaçlarını karşılamaya dönük küçük çaplı ticari faaliyetleri görmek mümkün olduğu gibi, bunların dışında çevrede yaşayan halk tarafından yerel ürünlerin ve hediyelik eşyaların pazarlandığı 8-10 dükkânı da görmek mümkündür. Burada üzüm, pekmez, incir, turunçgil, kayısı, şeftali, zeytin, zeytinyağı keçiyoynuzu, harnup

pekmezi, kekik, biber gibi gıdaların yanında çeşitli hediyelik eşyalar da satılmaktadır. Aslında bütün bunlar göz önüne alındığında burası Ashâb-ı Kehf mağara ve mekânları içerisinde konaklama ve ticari etkinliklerin en yoğun olduğu yer olma özelliği göstermektedir. Bu durum erişilebilirlik derecesinin yüksek olmasıyla bağlantılı olduğu gibi, Ashâb-ı Kehf mekânları içerisinde en fazla tanınanı olmasıyla da yakından ilgilidir. Özellikle 1992 yılı öncesinde karayolu hac güzergâhı üzerinde oluşu mekânın tanıtımında etkili olmuştur. Ancak bu tarihten sonra eski önemini kaybetmiştir.

Harita 4 Mersin (Tarsus) Ashâb-ı Kehf Mağarası ve Çevresi Vaziyet Planı

Kaynak: Adana Vakıflar Genel Müdürlüğü verilerinden faydalanılarak hazırlanmıştır

Tarsus Ashâb-ı Kehf mağarası 1992 öncesinde Türk hacı adaylarının hacca gitmeden önce ziyaret ettikleri Veysel Karani Türbesi (Siirt), Balıklı Göl (Şanlıurfa) gibi belli başlı kutsal yerlerden biridir. Öyle ki, dönem itibarıyla bu mekânlar çok sayıda hacı adayı için adeta hac vazifesinin bir parçası konumundadır. 1991-1992 yıllarında gerçekleşen I. Körfez Savaşı'nın ortaya çıkardığı güvenlik zafiyeti, Türkiye'deki hac yolculuğunun büyük oranda havayoluyla yapılmasına neden olmuştur. Sonrasında Ortadoğu'daki karışıklıkların sürmesi ve aynı zamanda havayolunun konfor ve güvenliğinin hacı adayları tarafından benimsenmesi gibi sebeplerle, karayoluyla hac yolculuğunun eski önemini yitirdiği görülür. Bu durum Tarsus Ashâb-ı Kehf mağarasına dönük ziyaretçi sayısının azalmasına yol açtığı gibi, ulusal düzeydeki imajının da gündün güne sarsılmasına ve böylece ziyaretçilerin daha da yerleşmesine yol açmıştır. Nitekim günümüzde mağara daha çok Ceyhan, Kozan ve Adana gibi çevre yerleşmelerden gelen insanlar tarafından ziyaret edilmektedir. Özellikle kandil geceleri, bayramlar ile Hıdır İlyas etkinliklerinde ziyaretler yoğunlaşmakta, yaklaşık 5000 kişiyi bulmaktadır. Yine yakın çevredeki hacı adayları tarafından hac tarihinden yaklaşık 1 ay öncesinde ziyaret edilmektedir.

Günümüzde özellikle mayıs ve eylül ayları arasında ziyaretlerin yoğunlaştığı mağaraya yılda yaklaşık 200 bine yakın kişi gelmektedir. Bunun dışında kalan 7-8 ay boyunca sadece

hafta sonları insanların ziyaret ettiği bir kutsal mekândır. Hafta sonları (cumartesi-pazar) 1000-1500 kişi olan ziyaretçi sayısı, hafta içi ise 50, 100 ve 150 kişiye kadar düşmektedir.

Bunların dışında 2008-2010 yıllarında Suriye ile Türkiye arasındaki geçişlerde vizenin kalkması nedeniyle Suriye ve Lübnan kaynaklı ziyaretçi sayısının arttığı gözlenmiştir. Ne var ki, uluslararası turizme dönük bu gelişme fazla uzun ömürlü olmamış, Ortadoğu'daki siyasi karışıklıklarla birlikte son bulmuştur.

Ashâb-ı Kehf Mağarası bütün bu dini sebepli ziyaretlere dönük kutsal mekân olma yanında, yöre halkı açısından rekreasyonel faaliyet merkezi niteliği de taşımaktadır. Nitekim Tarsus Belediyesi tarafından 2012 yılında 18'ncisi düzenlenen Hıdırellez etkinliklerinin burada gerçekleştirilmesi bunu göstermektedir. Program üç gün boyunca çeşitli etkinliklerle kutlanmaktadır. Kuran okuma ve duaların yanında, futbol turnuvaları, bisiklet yarışı, güreş müsabakaları, konserler verilerek kutlamalar yapılmaktadır.

5.3. Selçuk Yedi Uyurlar Mezarlığı'nda Turizm Faaliyetleri

Selçuk'ta Panayır Dağı'nın doğu yamacında yer alan Yedi Uyurlar Mezarlığı, Roma Nekropolü üzerine inşa edilmiş erken Hristiyanlık dönemi hac merkezidir. Yedi Uyurlar Mezarlığı 5600 m²'lik alanda farklı seviyelerde inşa edilmiş yapılardan meydana gelmektedir (Fotoğraf 11-12). Erken yapılaşma Krypta ve Kilise'den oluşurken, üstünde Kilise, Şapel ve Mauseleion bulunmaktadır (Fotoğraf 9) (Ladstatter, 2013).

Mezar yazıtları, duvar resimleri ve sıvalarına göre mezarlık III. yüzyılda inşa edilmiştir. Ancak V. yüzyılda II. Theodosius tarafından Yedi Uyuyanlar için bir kült ve kilisenin inşa edilmesiyle hac yeri özelliği kazanmıştır. VI. ve VII. yüzyıllarda büyük öneme kavuşan yapı, Ortaçağ boyunca da bir hac yeri olarak önemini korumuş, hatta Ortaçağı takip eden XV. ve XVI. yüzyıllarda dahi üst düzey Hristiyanlar tarafından kutsal bir mekân olarak deniz yoluyla ziyaret edilmiştir (Ladstatter,2013).

Yaklaşık 11 bin mezarın yer aldığı mezarlık, günümüzde Hristiyan otoriteler tarafından ziyaret yeri olarak kabul görmüş bir mekân değildir. Ortaçağ'da Hristiyanlar tarafından önemli bir hac yeri özelliği taşıırken, bugün Katolikler için hac yeri olan Meryemana'ya çok yakın olmasına karşın, eski önemini kaybetmiştir. Bu nedenle Efes, Kuşadası ve Meryemana Kilise'sine gelen turların listesinde yoktur. Öte yandan Kuran'ı Kerim'de tasvir edilene benzer bir mağara olmaması nedeniyle İslam dünyası tarafından itibar edilmemiştir.

Fotoğraf 9 Yedi Uyurlar'dan Genel Bir Görünüş

Fotoğraf 10 Mezarlık Çevresindeki İşletmeler

Fotoğraf 11 Yedi Uyurlar Mezarlığının İçerisinden Bir Görünüş

Fotoğraf 12 Mezarlık ve Kilise Kalıntılarından Bir Görünüş

Günümüzde Selçuk Yedi Uyurlar Mezarlığı çevresinde yeme-içme ve hediyelik eşya teminine dönük hizmet veren iki işletme vardır (Fotoğraf 10). Ancak yapılan mülakatlardan bu işletmeler daha çok yakın çevreden günlük olarak gelip-giden ziyaretçilere hizmet verdiği belirlenmiştir. Zaten ziyaretçiler büyük oranda sunulan hizmetlere dönük olarak gelmektedir.

Sahada yapılan mülakat sonuçlarına göre yıl içerisinde mezarlığa doğrudan ve dolaylı olarak gelen ziyaretçi sayısı yaklaşık 700'dür. Ancak bunun % 20 gibi sınırlı bir bölümü gerçek anlamda mezarlığa dönük ziyaretlerden oluşmaktadır. Bu gruba giren ziyaretçilerin tamamı yurt dışından gelmektedir.

Ziyaretlerin mezarlığa dönük dini ya da kültürel düzeyde olanları büyük oranda Nisan ile Eylül ayları arasında gerçekleşmektedir. Bu, Türkiye'deki turizm sezonu ile ilişkili olduğu kadar Selçuk, Efes, Meryemana Kilisesi'ne yönelik ziyaretlerin de yoğunluk kazandığı dönemle yakından ilişkilidir. Kaldı ki, ziyaretçilerin hemen tamamı Efes ve çevresine dönük gezilerinin bir bölümünde bireysel çabalarıyla buraya uğramaktadırlar.

Öyle görünüyor ki, diğer Ashâb-ı Kehf mekânlarından farklı olarak yakın çevresi için pek değer arz etmemektedir. Bu bağlamda mezarlığa yönelik ziyaretlerin oldukça sınırlı düzeyde kaldığı söylenebilir.

Günümüzde daha çok atıl bir görünüme sahip olan yedi uyurlar mezarlığına yönelik bazı çalışmaların devam ettiğini burada belirtmek yerinde olacaktır. Bunlardan en önemlisi Avusturya Arkeoloji Enstitüsü tarafından sürdürülmektedir. Enstitü mezarlığın hasar durum ve envanter kaydını çıkarmış olup, 3 boyutlu tarama yöntemi ile sahanın bir modelinin hazırlanmasına dönük çalışmalarına devam etmektedir. Dolayısıyla yakın gelecekte mekânın Efes'le ilişkilendirilmesi durumunda inanç turizmine dönük faaliyetlerde önemli bir yer oluşturacağı kanaatinizi taşımaktayız.

5.4. Lice (Diyarbakır) Ashâb-ı Kehf Mağarası'nda Turizm Faaliyetleri

Türkiye'de bilinen Ashâb-ı Kehf mağaralarından bir diğeri Diyarbakır'ın Lice ilçesi sınırları içerisinde yer almaktadır. Ancak diğer mağara ve mekânlara kıyasla daha az tanındığını söylemek yerinde olacaktır. Bunun temelinde öncelikle erişilebilirlik derecesinin düşük olması etkilidir. Aslında Diyarbakır-Bingöl (D950) karayoluna 7-8 km mesafede olmasına karşın, bölgede yıllardır devam eden güvenlik zafiyeti mağaranın ulusal düzeydeki tanıtımına mani olmuştur. Dolayısıyla günümüzde mağaraya dönük ziyaretler daha çok Bingöl ve Batman gibi çevre illerle sınırlı kalmaktadır.

Öte yandan mağaraya dönük ziyaretlerin önemli bölümü şifa bulmaya yöneliktir. Mağaradaki kuyudan şifalı olduğuna inanılan suyun kaşıkla çıkararak çocuklara içirilmesi, mağaranın duvarındaki deliklere taş bırakılması, deliklere taş atma ve mağarada uyumak gibi etkinlikler bunların başlıcalarıdır http://www.bilinmeyendiyarbakir.com/ashabi_kehf.html [28.12.2012]. Mağara ve burada yaşandığına inanılan olaylar yerel halk üzerinde etkiler bırakmıştır. Zira yörede bu konudaki en belirgin delillerden biri Ashâb-ı Kehf isimlerinin Hani ve Lice 'de yoğun olarak kullanılmasıdır. Yine yörede yılın belli günlerinde yapılan Yemliha yürüyüşleri mağara çevresinde toplu olarak sürdürülen önemli etkinlikler arasındadır (Fotoğraf 13-14). Bu aktiviteler, Ashâb-ı Kehf olayı ve mekânının zihinlerde canlı tutulmasında, dolayısıyla yaşatılarak yeni nesillere aktarılmasında etkilidir.

Fotoğraf 13-14 Lice'deki Ashâb-ı Kehf Mağarası da Ziyaretçi Profili Yerel Özellikler Gösterir

Kaynak: http://www.bilinmeyendiyarbakir.com/ashabi_kehf.html [erişim 28.12.2012].

6. Sonuç ve Öneriler

Ülkemizde Ashâb-ı Kehf mağara ve mekânları inanç turizmi açısından potansiyel oluşturmasına karşın, bunun yeterince değerlendirilemediği görülmektedir. Bilhassa İzmir-Selçuk, Mersin-Tarsus, Kahramanmaraş-Afşin ve Diyarbakır-Lice olmak üzere dört yer üzerinde yapılan çalışmadan anlaşılıyor ki, günümüzde mekânların turizm faaliyetleri içerisindeki yeri ve kullanımını hemen tamamıyla geleneksel kültürün işleyişiyle sınırlı kalmış, dolayısıyla sadece halkın yaşamında yer bulabilmiştir. İnanç turizmine konu olan bu gibi yerlerin henüz Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından kabul görmemiş olması da bu durumu gösterir niteliktedir. Aslında tanımlanmaya çalışılan bu durum, ülkemizdeki bütün inanç turizm mekânlarındaki genel sorunu yansıtmaya yönüyle dikkat çekicidir. Sonuç olarak denilebilir ki, Ashâb-ı Kehf mekân ve mağaralarının turizme dönük projelerle yeniden üretilerek geniş kitlelere tanıtılması gerekmektedir.

Ashâb-ı Kehf mekânlarındaki turizm faaliyetlerinde belirlenen en önemli eksikliklerden biri ziyaretçilerin kalış sürelerinin çok kısa olmasıdır. Özellikle yeme-içme ve konaklama gibi bazı tesislerden yoksun olmaları bu anlamda etkilidir. Ramazan ayı, kandil, bayram gibi kutsal günlerde buna ihtiyaç olduğu kanaatini taşımaktayız. Bu nedenle süreyi artırmaya dönük ev tipi restoran, ev tipi pansiyon⁵ ve mesire alanları gibi tesislerin oluşturulması

⁵ *Ev tipi restoran ve ev tipi pansiyon* gibi yeme-içme ve konaklama hizmetlerini ifade eden terimlerin Turizm Coğrafyası literatüründe yer aldığı söylenemez. Bu nedenle ülkemizde yeme-içme ve konaklama gibi hizmetlerin yeterince gelişmemiş olduğu yörelerde, halkın ikamet ettiği konutlarda belirli bir ücret karşılığında verdiği yeme-içme ve konaklamayı kapsayan hizmetleri bu şekilde adlandırmayı uygun bulduk. Camili Köyü (Borçka), Şirince Köyü (Selçuk), Cunda (Alibey Adası) Adası (Ayvalık), Ayder Yaylası (Çamlıhemşin), Uzungöl (Çaykara), Bozcaada (Çanakkale) gibi turistik mekânlarda bu tür hizmetleri almak mümkündür.

gereklidir. Günübirlik gezilerin dışında insanların daha fazla zaman geçirmeleri sağlanarak bu yerler daha çekici hale getirilmelidir. Fakat bahsi geçen konularda mağaraların buldukları yerlerde gerekli çalışmaların yetersiz veya hiç yapılmadığı görülmektedir.

Selçuk Yedi Uyurlar Mezarlığı henüz arkeolojik kazıları tamamlanmamış olması nedeniyle tam anlamıyla hizmet verememektedir. Hatta etrafı tellerle çevrili olduğu için gelen ziyaretçiler tarafından yeterince gezilememektedir. Arkeolojik kazıların tamamlanarak turizme açılması önem arz etmektedir.

Özellikle Lice'deki Ashâb-ı Kehf mağarası bölgede yıllardır süregelen güvenlik zafiyeti nedeniyle atıl durumda kalmıştır. Bunun için güven ve huzurlu bir ortam sunularak insanların rahat bir şekilde seyahat etmeleri ve turizm faaliyetlerinde bulunmaları sağlanmalıdır.

Ülkemizde geçmiş dönemlere nazaran turizmden elde edilen gelirlerin artırılması ancak yeni alternatif turizm alanlarının yaratılmasıyla mümkündür. Bu noktada Ashâb-ı Kehf mağara ve mekânlarının inanç turizmi açısından oluşturduğu potansiyel nedeniyle alternatif turizm kaynakları konumunda olduğu kanaatindeyiz.

Kaynaklar

- Arınç, C. P. (2002). Selçuk'ta Kültür Turizmi. İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Aydınalp, M. (2003). Tarsus İlçesinin Sürdürülebilir Turizm Açısından Değerlendirilmesi. Mersin: Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Aygen, T., (1984). Türkiye Mağaraları. Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayınları, İstanbul.
- Bedir, A. (2009). Tevhidin Yurdu Kuran-ı Kerim Atlası. İstanbul: Kaynak Yayınları
- Bozlak, A. (2008). Tarsus'un (Mersin) Beşeri Ve Ekonomik Coğrafya Özellikleri. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Orta Öğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı Coğrafya Öğretmenliği Bilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Doğanay, H. (2001). Türkiye Turizm Coğrafyası. Konya: Çizgi Kitapevi.
- Doğaner, S. (2001). Türkiye Turizm Coğrafyası. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Ertekin, E. (1997). Afşin-Elbistan Yöresinde Halk İnançları ve Tarihi Temelleri. Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Eğitimi Anabilim Dalı Genel Türk Tarihi Bilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Eyicil, A. (2004). Afşin Ashâb-ı Kehf. Ulusal Kahramanmaraş Sempozyumu. Kahramanmaraş, ss. 269-287.
- Firikçi, A. (1994). Afşin'in Kuruluşu-Gelişmesi ve Fonksiyon Alanları. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Ladstatter, S., (2013). Avusturya Arkeoloji Enstitüsü, Efes Kazıları Başkanı, 24.01.2013 tarihli Raporu, Viyana, Avusturya.
- Özgüç, N. (2007). Turizm Coğrafyası. Özellikler ve Bölgeler 5. Baskı. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Sargın, S., (2006). "Yalvaç'ta İnanç Turizmi." Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:16, Sayı:2, s:1-18, Elazığ.

Sümer, F. (1989). Eshabü'l Kehf (Yedi Uyurlar). İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları.

Şenesen R. (2004). “Pagandan Hristiyanlık ve Müslümanlığa Bir İnanç Merkezi: Ashâb-ı Kehf ve Günümüzde Tarsus Ashâb-ı Kehf’te Hıdrellez Şenlikleri”, Ankara: Uluslararası Türk Dünyası İnanç Merkezleri Kongresi Bildirileri. Tüksev Yayınları. ss. 1023-1041.

Vukonic, B. (1996). Tourism and Religion. London: Pergamon.

Zaman, M. (2012). Trabzon İlinin Turizm Coğrafyası (Potansiyel-Alternatifler-Planlama). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları.

<http://www.liturgicalatina.org/martyrologium/17.htm> [erişim 12.12.2012].

<http://www.eshabikehf.org/> [erişim 15.12.2012]

<http://www.ktbyatirimisletmeler.gov.tr/TR,10335/magara-turizmi.html> [erişim 25.12.2012].

<http://www.bilinmeyendiyarbakir.com/lice.html> [erişim 28.12.2012].

<http://www.selcuk.gov.tr/turkce/modules.php?name=turizm> [erişim 10.01.2013].

<http://www.afsin.bel.tr/>(19.02.2013)

TEŞEKKÜR

Prof. Dr. Yusuf Kenan HASPOLAT’a, Afşin Belediye Başkanlığı Eshab-ı Kehf Külliyesi Rehberi Ramazan KIRAÇ’a, Tarsus ilçesi Dedeler Köyü muhtarı Yusuf EROL’a, Afşin İlçesi Emirli Köyü muhtarı Mustafa YÜCEL’e, lisans öğrencisi İdris GÜN’e ve Deniz ERENKAN’a yardımlarından dolayı teşekkür ederiz.